

ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
імені В.М.КОРЕЦЬКОГО
НАН УКРАЇНИ

Держава і право

ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ЮРИДИЧНІ І ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Випуск 16

Київ 2002

<i>Волинець Р.А.</i> Деякі питання застосування ст. 210 Кримінального кодексу України	352
<i>Розенфельд Н.А.</i> Проблеми вдосконалення відповідальності за незаконне втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), їх систем та комп'ютерних мереж	355
<i>Удалова Л.Д.</i> Використання науково-технічних засобів під час допиту	359
<i>Чигрина Г.Л.</i> Протоколи оперативно-розшукових заходів як джерело доказів при розслідуванні податкових злочинів	362
<i>Матюшенко Р.І.</i> Гарантії виконання постанови про реабілітацію	368

Розділ 10

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

<i>Антипенко В.Ф.</i> Тенденції в мировій економіці, определяючі необхідність коректування міжнародного права в сфері боротьби з тероризмом	371
<i>Переш І.Є.</i> Процедура розгляду Конституційним Судом Словацької Республіки скарг на незаконні дії органів державної влади та місцевого самоврядування	378
<i>Рабінович С.П.</i> Принцип персоналізму в офіційному католицькому вченні про права людини	381
<i>Муфак Зияд Тамир.</i> Принцип міжнародно-правової відповідальності в санкціях ООН і проблема його імплементації	386
<i>Серова І.І.</i> Характеристика регіональних європейських норм у сфері протидії нелегальній міграції	392

Розділ 11

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ

<i>Журавський В.С.</i> Етапи гармонізації законодавства України із європейським законодавством	399
<i>Оніщенко І.Г., Халіфа Мухамед Абу Бдейда.</i> Развитие сотрудничества стран Европейского Союза с государствами региона Северной Африки	402
<i>Захарчук А.С.</i> Політико-правові аспекти державотворення Центральної Ради в контексті ментальності українського селянства	411
<i>Співак В.М.</i> Економічна демократія як чинник розвитку громадянського суспільства	416
<i>Кривоцюк П.С.</i> Створення партій демократичного типу: німецький досвід та українські реалії	419
<i>Мілова М. І.</i> Політико-владні інститути України та Болгарії: порівняльна характеристика	425
<i>Войтович О.І.</i> Далекосхідний напрям зовнішньої політики України (до 10-ї річниці встановлення дипломатичних відносин між Україною і КНР)	432

<i>Рекецькая И.Р.</i> Судебная власть в системе разделения властей	435
<i>Безродна В.І.</i> Суспільна свідомість і становлення громадянського суспільства в Україні	440
<i>Макар В.Ю.</i> Особливості формування української етнічної групи Канади	444
<i>Василенко В.І.</i> Партії лівого спрямування і сучасний етап державотворення в Україні	454
<i>Багштанний Р.В.</i> Процеси регіоналізації та глобалізації в сучасному світі	458
<i>Лікарчук Н.В.</i> Особливості формування іміджу політичного лідера в сучасній Україні	463
<i>Патлах І.М.</i> Український політичний менталітет як специфічна реальність посткомуністичного простору	468
<i>Осипова С.А.</i> Профессионализация как современная тенденция формирования института политического лидерства	473
<i>Коляденко В.</i> Комунікаційні технології і політичний процес	477
<i>Зуєва В.О.</i> Методологія політичної регіоналістики: уроки ХХ століття і шляхи у ХХІ століття	481
<i>Словська І.Є.</i> Проблеми реалізації Конституції України	487
<i>Білоус А.О., Рублюк О.В.</i> Політична стратегія вирішення державно-церковних відносин у період системної трансформації українського суспільства	492
<i>Проскуріна О.О.</i> Політична культура та політична поведінка соціальних суб'єктів з огляду політичного процесу в Україні	495
<i>Руденко Ю.Ю.</i> Історичні витоки авторитарної політичної свідомості українського суспільства та проблема формування сучасного демократичного політико-культурного інформаційного простору	499
<i>Чеботок Н.В.</i> Порівняльна характеристика статусу національних меншин за Законом УНР "Про національно-персональну автономію" та Законом України "Про національні меншини в Україні"	506

Розділ 12

РЕЦЕНЗІЇ

<i>Мурашин О.Г.</i> Правова система: сучасний стан та перспективи розвитку	512
<i>Вівчарик М.М.</i> Правоохоронці України в орбіті світового досвіду	513
<i>Тимченко Л.Д.</i> Долгожданный, нужный и очень полезный труд	515

New Delhi, 1996. 8. *Сенченко М.І.* Дарунки заходу: глобалізм, мондіалізм, лібертаризм // *Контрастн. Мондіалізм і тероризм.* — К., 2001 — С.17. 9. *Россия у критической черты: возрождение или катастрофа /* *Общ. ред. Осимова Г.В., Леващов В.К., Локосова В.В.* — М., 1997. 10. *Ивашов Л.Г.* Глобальная провокация // *Независимая газета.* — 10 октября 2001 г. — № 189. — С.8. 11. *Братимов О.В., Горский Ю.М., Делягин М.Г., Коваленко А.А.* Практика глобализации: игры и правила новой эпохи. — М., 2000. — С.225. 12. *Rieff D.* Wose Internationalism, Wose Isolationism? // *World Policy Journal.* Summer 1996. — P. 3. 13. *Поляков К.И.* Арабский Восток и Россия: проблема исламского фундаментализма. М., 2001. — 160 с. 14. *Братимов О.В., Горский Ю.М., Делягин М.Г., Коваленко А.А.* *Цит. праця.* — С.53.

І.Є. ПЕРЕШ

ПРОЦЕДУРА РОЗГЛЯДУ КОНСТИТУЦІЙНИМ СУДОМ СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ СКАРГ НА НЕЗАКОННІ ДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

У 90-х роках ХХ ст. майже в усіх посткомуністичних країнах були створені органи конституційної юрисдикції, які відіграють надзвичайно важливу роль у механізмі захисту прав та свобод людини і громадянина. Не є винятком і Словачька Республіка, досвід та практика роботи Конституційного Суду якої є надзвичайно цікавими для дослідження, особливо що стосується розгляду скарг на незаконні дії центральних і місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування, які порушують основні права та свободи людини і громадянина. Розгляд даних справ передбачений ст. 127 Конституції Словачької Республіки¹ та § 49-58 Закону “Про організацію Конституційного Суду Словачької Республіки, розгляд справ перед ним та статус його суддів”² від 20 січня 1993 р. (далі — Закон).

Проаналізувавши роботу Конституційного Суду за останні роки його діяльності, можна сказати, що розгляд даних скарг складає найбільш питому вагу в загальному обсязі розглянутих ним справ. Це, зокрема, пояснюється множинністю рішень, які видають органи державної влади та місцевого самоврядування за спеціальною процедурою, що складається з багатьох процесуальних дій, одна з яких і може призвести до порушення конституційної норми. А це, в свою чергу, стало основою для видання рішення, яке порушує основні права та свободи людини і громадянина.

Процедура порушення справи. Розгляд скарги перед Конституційним Судом розпочинається з подачі до нього подання. Конституційна скарга вважається таким поданням щодо початку розгляду справи (§ 52 Закону) і в ній повинно зазначатися:

- 1) те, що вона адресована Конституційному Суду у м. Кошице;
- 2) ким здійснюється подання: фізичною чи юридичною особою;
- 3) вказується захисник (адвокат чи приватний юрист);
- 4) повинен зазначитися відповідач, на стороні якого можуть бути: центральні органи державної влади, місцеві органи державного управління та органи місцевого самоврядування. Третіми особами у даній справі можуть виступати фізичні або юридичні особи, які мають правову зацікавленість у результатах розгляду справи (§ 51 п.2 Закону);

© ПЕРЕШ Іван Євгенович — викладач Ужгородського національного університету

5) предмет спору. Закон передбачає, що предметом розгляду не може бути вивчення тверджень щодо порушення основних прав і свобод громадян, про охорону яких приймає рішення інший суд. Якщо конституційна скарга містить вимогу про охорону порушених основних прав і свобод, за якою рішення приймає загальний суд, то Конституційний Суд не має іншого виходу, ніж конституційну скаргу відхилити відповідно до § 54 п. 1-2 Закону;

6) основні права та свободи людини і громадянина, які були порушені на думку автора скарги. Визначення основних прав та свобод людини і громадянина, що були порушені способом, передбаченим в ст. 127 Конституції, має відповідати їх викладу в частині другій Конституції Словачької Республіки “Основні права та свободи”. Будь-яка інша їх інтерпретація може потягнути за собою те, що Конституційний Суд викличе позивача для уточнення його скарги. Треба мати також на увазі, що в деяких випадках, передбачених законом (ст. 13 Конституції), права та свободи людини і громадянина можуть бути обмежені. Тому, якщо особа звернулася за захистом обмежених законом прав і свобод, Конституційний Суд просто відхилить дану скаргу. Наприклад: свобода пересування (ст. 23 Конституції), свобода слова і право на інформацію (ст. 26), свобода зборів (ст. 28), можуть бути обмежені з метою захисту прав і свобод інших громадян, державної безпеки, законності та правопорядку;

7) дії, що призвели до даного порушення;

8) обґрунтування подання. Під час розгляду конституційних скарг, Конституційний Суд вивчає обґрунтованість твердження фізичної або юридичної особи про те, що правомочним рішенням органу державної влади чи місцевого самоврядування були порушені її основні права та свободи. У даному разі надзвичайно важливою є норма Закону (§ 58), яка передбачає відповідальність позивача у сумі до 5000 словацьких корун, коли конституційна скарга буде відхилена по причині її необґрунтованості або неналежності;

9) необхідні докази;

10) повинно вказуватися, чого саме прагне особа, що подає скаргу;

11) дата, підпис позивача чи його захисника. До конституційної скарги додається копія правомочного рішення, що оскаржується, і вона обов'язково повинна викладатися у письмовій формі.

Крім цього, закон встановив і інші умови, необхідні для початку розгляду конституційної скарги, якими є або можуть бути:

1) твердження, що позивач вичерпав всі передбачені законом способи щодо охорони своїх прав та свобод (§ 53 п.1 Закону);

2) твердження, що скарга, якщо навіть і не вичерпалися всі передбачені законом способи щодо охорони своїх прав та свобод, своїм значенням значно виходить за межі особистих інтересів позивача (§ 53 п.2 Закону);

3) твердження про дотримання двомісячного строку на подання конституційної скарги (§ 53 п. 3 Закону).

Конституційну скаргу можна подати у строк до двох місяців із дня, коли рішення набрало законної сили (цим днем слід вважати день ознайомлення або вручення рішення останньому з учасників справи), коли позивач був повідомлений про можливість оскарження рішення, або, коли були порушені його основні права та свободи;

4) прохання про відстрочення виконання опротестованого рішення (§ 53 п. 2 Закону).

Якщо Конституційний Суд задовольнить дане прохання, то приймає постанову про відстрочку виконання оскарженого рішення, яка вручається всім учасникам справи, а орган державної влади або місцевого самоврядування, що вже

розпочав виконувати оскаржене рішення, повинен його виконання негайно зупинити.

Як вже вище згадувалося, конституційна скарга є допустимою, коли позивач вичерпав всі передбачені законом способи щодо її оскарження, які йому надані законом для охорони основних прав та свобод. Лише в одному випадку (§ 53 п. 2 Закону) Конституційний Суд не вправі відмовитися від прийняття скарги до свого розгляду, якщо особа навіть не вичерпала всі передбачені законом способи до оскарження. Цим є випадок, коли конституційна скарга по своєму значенню значно виходить за межі особистих інтересів позивача. Звідси видно, що Конституційний Суд при надходженні конституційної скарги мусить вивчати і те, чи вона за своїм значенням виходить за рамки особистих інтересів позивача, чи ні. Якщо він дійде до висновку, що скарга не виходить за рамки особистих інтересів позивача, і не вичерпані всі передбачені законом способи для її оскарження, то Конституційний Суд повинен видати постанову про відхилення скарги і в ній вказати дану причину.

Розгляд справи. Справу про конституційні скарги розглядає Сенат Конституційного Суду на усному судовому засіданні, яке є закритим. Сенат складають три судді, а голова Конституційного Суду та його заступник не можуть бути його членами.

Доказування під час розгляду справи по суті, як правило, не проводиться. Це впливає з його касаційних повноважень у даній справі. Проте відповідно до § 56 Закону Конституційний Суд може вирішити проводити доказування, а зважаючи на те, що його засідання є закритими, то доказування, в основному, полагатиме у дослідженні письмових (документальних) доказів.

Якщо Конституційний Суд прийде до висновку, що конституційна скарга є обгрунтованою, то він задовільнить подання. Сенат приймає рішення більшістю голосів. Судді голосують в алфавітному порядку за прізвищами, причому порядок змінюється при кожному новому голосуванні так, що суддя, який голосував другим, тепер голосує першим, а суддя, який голосував першим — голосує останнім. Голова Сенату голосує завжди останнім, так як його голос у деяких випадках є вирішальним.

У резолютивній частині рішення відповідно до § 57 Закону вказується:

1) яке основне право, свобода, норми Конституції або конституційного закону були порушені;

2) якими діями це порушення сталося;

3) відміна опротестованого рішення.

Дві перші частини рішення мусять відповідати пропозиції щодо вирішення справи, яка містилася в конституційній скарзі, а третя частина є результатом розгляду справи Конституційним Судом.

Рішення вручається учасникам справи або їх представникам і публікується в "Збірнику рішень та постанов Конституційного Суду", який видається щороку.

Цікавим є те, що в Законі не вказано, яку форму рішення повинен прийняти Конституційний Суд у разі, коли конституційна скарга буде визнана за необгрунтованою. Проте, виходячи з практики діяльності Конституційного Суду, можна сказати, що в такому випадку приймається постанова³.

Закон тільки у випадку конституційних скарг містить норму (§ 54 п. 3 Закону), яка надає позивачу право в будь-який час забрати конституційну скаргу, наслідком чого буде припинення Конституційним Судом розгляду справи і видача постанови про це.

З вищенаведеного слід сказати, що Конституційний Суд Словацької Республіки як гарант охорони конституційності є центральним органом у механізмі

охорони основних прав та свобод людини і громадянина, сприяє гармонізації правопорядку, охороні прав та свобод людини і громадянина, формуванню їх правосвідомості та розвитку правової культури.

1. Конституції нових держав Європи та Азії. — К., 1996. — С.445-484. 2. Zákon Národnej Rady Slovenskej republiky "O organizácii Ústavného Súdu Slovenskej Republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov" z 20. januára 1993 // Zbierka zákonov Slovenskej republiky. — 1993. — № 38. 3. Milan Čič, Ján Mazák, tefan Ogurčák. Konanie pred Ústavným súdom Slovenskej republiky. — Košice, 1993.

С.П. РАБІНОВИЧ

ПРИНЦИП ПЕРСОНАЛІЗМУ В ОФІЦІЙНОМУ КАТОЛИЦЬКОМУ ВЧЕННІ ПРО ПРАВА ЛЮДИНИ

Відомо, що персоналізм являє собою теїстичну тенденцію у філософії, яка визнає особистість та її духовні цінності найвищим смыслом земної цивілізації¹. Звідси онтологічні, етичні, соціальні проблеми розглядаються під кутом розкриття персональності, тобто особистісної реальності. Вважається, що термін "персоналізм" вперше вжив Ф. Шлеєрмахер у "Промові про релігію до освічених людей, які зневажають її" (1799). Серед різноманіття концепцій персоналізму виділяються вчення Ф. Якобі і його послідовників про особистісного Бога в межах "філософії почуття"; етичного персоналізму М. Шелера, представленого в його праці "Формалізм в етиці і матеріальна етика цінностей" (1921); "критичного" — П.В. Штерна; персоналізму "теологічної етики" Х. Тілліке, американського персоналізму (Б. Боун, Дж. Хауїсон, Р. Флюеллінг, Е. Брайтмен, У. Хоккінг та ін.), французького персоналізму (Е. Мун'є, Д. де Ружмон, П. Ландсберг, Ж. Ізар, М. Недонсель, Ж. Лакруа, Г. Мадін'є, Ж. Марітен та ін.), християнського діалогічного персоналізму, (М. Бубер, Р. Гвардіні, П. Тілліх, Штейнбухель та ін.). У Росії кін. ХІХ — поч. ХХ ст. ідеї персоналізму розробляли М. Бердяєв, Є. Бобров, О. Козлов, Л. Лопатін, Н. Лосський, Л. Шестов, В. Шилкарський та ін.²

Католицька церква сприйняла і розвинула персоналістичні ідеї Т. Аквінського, який демонстрував значення особистості у суспільному житті, яке, на його погляд, полягало у взаємодії багатьох особистостей, які прагнуть досягнення спільного блага. Грунтуючись саме на такому розумінні суспільства, Лев ХІІІ в енцикліці *Regum poverum* вказує: "Закон вимагає, щоби ані окрема людина, ані родина не були поглинуті державою; тому є справедливим, щоби людина і родина мали свободу дій, допоки це не загрожує спільному благу чи не завдає шкоди ближньому"³.

Ця думка підтверджена Пієм ХІ в енцикліці *Quadragesimo anno*, де він називає цей принцип "непорушним, незмінним" і "найважливішим законом соціальної філософії"⁴. В енцикліці *Mit brennender Sorge* Пій ХІ виражає персоналістичну ідею, обстоюючи недоторканність прав людини: "Людина як особистість має права, що дані їй Богом, а тому вони повинні бути захищеними від будь-яких посягань суспільства, яке б мало намір їх спростувати, знищити або зневажити"⁵. Подальшого логічного завершення ця ідея дістане у вченні Пія ХІІ та його наступників, а також ІІ Ватиканського Собору. Так, Пій ХІІ вів мову про "аб-

© РАБІНОВИЧ Сергій Петрович — молодший науковий співробітник Львівської лабораторії прав людини і громадянина АІПрН України